

УДК 657

ТИМРІЄНКО Ірина Юріївна,

кандидат економічних наук, доцент

ЗАДОРЖНЮК І.В.

СТВОРЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЗВІТНОСТІ ПРО ВИТРАТИ НА ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В даній статті зосереджено увагу на проблемах формування системи звітності про витрати на якість продукції переробних підприємств. Зокрема, автор обґрунтовує необхідність формування системи звітної інформації про витрати на якість продукції для керівників різних ланок управління. Визначено основні об'єкти, що повинні знайти відображення у відповідних звітних формах.

Надано пропозиції щодо удосконалення процесу формування форм звітності про витрати на якість продукції шляхом розробки їх інформаційного забезпечення, що дозволить створити єдиний контрольно-аналітичний механізм забезпечення якості продукції.

Ключові слова: витрати на якість продукції, облік витрат на якість, аналіз витрат на якість, носії облікової інформації, звіти про витрати якості.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливим науковими та практичними завданнями. Якість і безпека продуктів харчування - абсолютно ринкові категорії, що включають всі атрибути і характерні риси продовольчих продуктів як товарів і роблять їх здатними задовольняти конкретні потреби людини. Споживачі зацікавлені в отриманні якісних і безпечних для здоров'я продуктів, а виробники прагнуть в максимальному ступені задовольнити бажання споживача – такі характерні риси ринкової економіки.

В сучасних умовах жорсткої конкуренції у всесвітній торгівлі харчовими продуктами, забезпечення високої якості продуктів і їх безпеки є найважливішими чинниками для країн, залучених в міжнародну торгівлю.

Розвинений конкурентний ринок диктує рівень і динаміку розвитку якості продукції. У зв'язку з цим перед виробниками продукції виникають задачі планування і управління якістю, обліку витрат, вибору більш економічного варіанту досягнення певного її рівня і якнайкращого способу організації процесу забезпечення якості. Всі ці проблеми можуть успішно розв'язуватися лише при єдиному підході до поняття якості, класифікації витрат на якість, способів і методів їх оцінки. Такий підхід може бути забезпечений лише через упровадження системи збору інформації про витрати, пов'язані із забезпеченням та поліпшенням якості продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над вирішенням проблем теорії і методології виявлення, оцінки та обліку витрат, пов'язаних з якістю продукції, працювали наступні науковці: Г.Г. Азгальдов (проблеми кількісної оцінки витрат на якість), В.Н. Войтоловський (досліджені проблеми організації контролю якості), В.І. Гіссін (проблеми управління якістю), А.В.

Глічов (розробив вітчизняну теорію управління якістю), Е.М. Карлик (досліджував вартісний аспект якості), П.П. Новиченко (проблеми обліку витрат і калькулювання собівартості продукції, у т.ч. з урахуванням її якості), В.Ю. Огвоздін (питання управління якістю – основи теорії і практики), В.В. Окрепілов (економічні проблеми якості і конкурентоздатності), Т.Д. Попова (облік, аналіз і аудит витрат на якість), К.М. Рахлін (питання менеджменту якості), Е.І. Тавер (кількісна оцінка якості продукції), Дж. Шанк (стратегічне управління витратами), О.В. Фоміна (облік і аналіз витрат в системі забезпечення якості) та інші.

Разом з тим, вивчивши стан і основні напрями досліджень в галузі формування звітності про витрати на якість продукції переробних підприємств, можна стверджувати, що наукові розробки по даній проблемі в цій галузі практично не проводилися.

Постановка цілей статті. Мета статті - дослідити можливості існуючої системи звітності про витрати на якість продукції та шляхи її удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження із обґрунтуванням одержаних результатів. Будь-які зібрані дані мають потребу в обробці. Скорочує витрати часу на обробку даних розробка таких видів носіїв, що роблять можливими попередні висновки відразу після збору даних. Реєструвати інформацію необхідно в таблицях, що полегшують і прискорюють обчислення статистичних показників, використаних при прийнятті оперативних управлінських рішень і для подальшого більш глибокого статистико-математичного аналізу взаємозв'язків і тенденцій [2, с.126].

Для складання звітності про витрати, пов'язані з якістю, можуть застосовуватися три види документів:

- спеціальні звіти про роботи, пов'язані з реалізацією проектів, направлених на підвищення якості;
- періодичні звіти, що містять зведені дані про поточні рівні вибраних складових витрат на якість;
- зведені звіти, аналогічні тим, що складають на початковому етапі робіт по впровадженню системи управління витратами, пов'язаними з якістю [1].

Практика показала, що проекти, направлені на підвищення якості продукції, найефективніше реалізовувалися групами фахівців. Тому збір інформації про витрати, пов'язані з якістю, був переважно націлений на оцінку вартості заходів, здійснюваних цими групами. Вони визначали, які дані слід збирати, і самостійно здійснювали збір необхідної ним інформації. Звіти, що складаються групами, містили дані, що дозволяють виявляти існуючі проблеми і відстежувати тенденції зміни витрат, пов'язаних з якістю, у міру їх вирішення [4].

Деякі підприємства вивішують на дошках оголошень дані про поточні рівні основних складових витрат, пов'язаних з якістю. Ці дані включають і в загальну систему звітності підприємств. При цьому звітність ведеться по обмеженій кількості показників, включаючи сумарні витрати, пов'язані з якістю, і будь-які дані, що відображають вплив якості на доходи від продажу готової продукції.

Корисно періодично - наприклад, один раз в рік - складати зведений звіт про витрати, пов'язані з якістю, що дозволяє узагальнити результати роботи

за окремими проектами і інших заходів, направлених на підвищення якості. Подібні звіти повинні:

- відображати результати заходів щодо підвищення якості;
- містити керівні вказівки по виявленню основних галузей, в яких в майбутньому буде потрібно додаткові дії по підвищенню якості [3, с.146].

Дані, що містяться в звіті, повинні мати вигляд, придатний для подальшого управління витратами. Зокрема, слід обчислювати величини витрат, пов'язаних з якістю, віднесені до деяких інших базових показників. Вибір бази для порівняння величин витрат здатний вплинути на відношення керівництва до результатів проведеного дослідження [5, с.89].

Зокрема, аналіз звітів про витрати може проводитися з метою вибору напряму поліпшення процесу або з метою контролю впливу упроваджених змін процесу. В першому випадку на основі порівняння сумарних витрат на відповідність і витрат унаслідок невідповідності процесу і з урахуванням кількості претензій споживачів може бути встановлена пріоритетність рішення задач: усунення втрат або розробка нового вдосконаленого проекту процесу. В другому випадку зміни звітних даних про витрати і кількість претензій споживачів можуть служити одним з критеріїв ефективності і результативності внесених удосконалень. Таким чином, за допомогою звітності про повні витрати на процеси може підтримуватися процес постійних поліпшень. Спочатку він може бути орієнтований на усунення втрат. Як тільки істотні втрати усунені і частка витрат унаслідок невідповідності в об'ємі повних витрат стає неістотною, робота по поліпшенню може полягати в тому, що перепроєктувати процес. Після упровадження нового процесу цикл повторюється [6, с.26].

Разом з тим необхідно прийняти до уваги те, що зміст звіту про якість в більшій мірі залежить від того, кому він призначений та від того, яку роль відіграє в рамках організацій той, кому даний звіт призначений.

Вище керівництво повинне одержати звіт у вигляді загальних форм, що узагальнюють в цілому підприємство, відділ, групу і т.д. Звіт повинен надавати загальну картину про стан якості в компанії і бути виконаний в чисто фінансових термінах. Він повинен бути доступний і об'єктивний [1].

Середнє і лінійне керівництво повинне одержати більш детальну інформацію про досягнутий рівень якості в тій області діяльності, якою воно керує. Звіт повинен бути дуже докладним і представляти дані по типах продуктів, номерах партій і т.д.

Такий звіт повинен містити інформацію, яка дозволить:

- порівняти поточний рівень досягнень з рівнем минулого періоду, тобто виявити тенденції;
- порівняти поточний рівень з поставленою метою;
- виявити найзначніші ділянки витрат;
- вибрати ділянки для поліпшення;
- оцінити ефективність програм по поліпшенню.

Звіт про якість для керівників середньої ланки повинен мати свої особливості. Припустимо, що складається звіт для начальника цеху, що відповідає за три виробничі лінії, наприклад, "А", "Б" і "С". Припустимо також, що ці лінії розрізняються між собою тільки об'ємом продукції, що

випускається (тобто продуктивністю). Сама ж продукція, а так само технологічні процеси дуже схожі один з одним на кожній з ліній.

Начальник цеху повинен мати для кожної з трьох ліній інформацію по витратах на якість, аналогічну тієї, що представлена вищому керівництву. Проте, повинна бути представлена тільки та інформація, яка стосується лише його сфери діяльності. В результаті, начальнику цеху може бути представлено підсумковий звіт по витратах на якість, у вигляді, наприклад, таблиці 1.

Таблиця 1.1- Фрагмент звіту по витратах на якість середньому керівництву

ЛІНІЯ "X"	ПЕРІОДИ			
1	2	3	4	5
Витрати	1	2	3	4
Попереджувальні	2270	1980	2090	2510
На контроль	5930	6162	6060	6140
Внутрішні втрати	9850	10160	7580	7440
Зовнішні втрати	5030	5280	4820	4270
Загальні витрати на якість	23080	23540	20650	20360
Загальні витрати на якість, віднесені до об'єму продажів	10,0%	10,2%	9,0%	8,9%
Загальні витрати на якість, віднесені до трудомісткості	19,7%	20,3%	15,2%	14,9%
ЛІНІЯ "Y"	ПЕРІОДИ			
Витрати	1	2	3	4
Попереджувальні	2060	2290	3400	3970
На контроль	8940	9490	9160	9250
Внутрішні втрати	19030	19350	10340	9480
Зовнішні втрати	6200	5980	6130	6320
Загальні витрати на якість	36230	37110	29030	29020
Загальні витрати на якість, віднесені до об'єму продажів	11,0%	11,2%	8,8%	8,8%
Загальні витрати на якість, віднесені до трудомісткості	25,0%	25,5%	13,6%	12,5%

Продовження таблиці 1.				
1	2	3	4	5
ЛІНІЯ "Z"	ПЕРІОДИ			
Витрати	1	2	3	4
Попереджувальні	1840	2420	2990	3470
На контроль	8150	8590	8310	8020
Внутрішні втрати	11870	11910	9100	8930
Зовнішні втрати	11010	10660	7220	5680
Загальні витрати на якість	32870	33580	27620	26100
Загальні витрати на якість, віднесені до об'єму продажів	11,7%	12,0%	9,9%	9,3%
Загальні витрати на якість, віднесені до трудомісткості	19,1%	19,2%	14,7%	14,4%

Якщо проаналізувати дані по 1-му і 2-му періодах, приведені таблиці 1, то можна побачити, що надзвичайно високі внутрішні втрати на дефект на лінії "Y", а так само зовнішні втрати на дефект на лінії "Z". Начальник цеху, безумовно, зробив певні висновки із цього приводу. Він ввів після 2-го періоду попереджувальні заходи на лінії "Y" і це дало значний ефект по зниженню внутрішніх втрат на дефект до кінця 3-го періоду. Він так само збільшив після 2-го періоду попереджувальну діяльність на лінії "Z", і після 3-го періоду так само відбулося зниження зовнішніх витрат на дефект. Хоча виконані дії на цій лінії не мали такого ж швидкого результату, як на лінії "Y", проте витрати були знижені, а до кінця 4-го періоду — навіть більшою мірою.

Висновки та перспективи подальших досліджень в даному напрямку. Таким чином, вимоги сучасного управління якістю продукції обумовлюють необхідність значного покращення звітності як важливого джерела економічного аналізу. У сучасний час деяке уявлення про формування якості можна одержати із наступних форм звітності: 1-П «Звіт про виробництво промислової продукції», 1-ціни (пром.) «Звіт про ціни виробників промислової продукції», 1-інновація «Обстеження інноваційної діяльності промислового підприємства» тощо. Але вони не надають повної інформації про витрати на якість. У зв'язку з цим інформація про якість фактично відсутня і тому ці витрати залишаються поза контролю і аналізу. Автор вважає необхідним виділення процесів виникнення витрат на якість, підпроцесів і дій з метою визначення точнішого значення витрат на якість продукції. Особливості запропонованої системи збору витрат на якість зорієнтовані на можливості їх застосування в практичній діяльності переробних підприємств, що пояснює їх практичну значущість. Напрямом подальших досліджень є адаптація документообігу, яка полягає у доповненні

існуючих первинних документів додатковими реквізитами про витрати на якість у відповідності з потребами звітної інформаційної системи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ганаба М.Д. Якість як основний критерій виробництва конкурентоспроможної продукції // Економіка АПК, 2006. - №9. - С.108-110
2. Малова І.В. Опыт внедрения системы учета и анализа затрат на качество /И.В. Малова // Сб. “Трехмерность управления. Экономика качества. Техническое урегулирование”. Серия “Все о качестве. Отечественные разработки”. Выпуск 34. – М.: НТК “Трек”, 2005. -186 с.
3. Мишко О.В. Концепція поліпшення якості та конкурентоспроможності в умовах глобалізації економіки / О.В. Мишко // Науковий вісник Чернівецького університету: [зб. наук. праць]. - Чернівці : Вид-во Рута, 2002. Вип.141-142. - С. 145-149.
4. Міцюк С. Підвищення якості продукції та його вплив на конкурентоспроможність / С. Міцюк // Вісн. економіки. - 2002. - № 56. –С.115
5. Організаційно-економічні фактори управління якістю на підприємствах: Монографія / Мороз О.В., Ткачук Л.М. - Вінниця: УНІВЕРСУМ - Вінниця, 2005. - 137 с.
6. Попова Т.Д. Управленческий учет и контроль в системе обеспечения качества продукции / Т.Д. Попова. Экономический поиск. По страницам докторских диссертаций / Под ред. В.Ю. Наливайского, С.Р. Левиной. Ростов н/Д: Изд-во РГЭУ “РИНХ”, 2000. – 115 с.
7. Экономика качества. Под ред. Дж.Кампанеллы.- режим доступа: <http://www.inventech.ru/lib/quality/quality-0005/> - 12к .- Заголовок з екрану.